

Oponentský posudek na dizertační práci Ludmily Motejlkové *Československo a Francie 1948-1968. Československo-francouzské diplomatické a kulturní vztahy v letech 1948-1968*, FF UK Praha, 2014, 360 s.

Zatímco česko-francouzské vztahy ve druhé polovině 19. století, vskutku zakladatelské éře českého frankofilství, či v první polovině století dvacátého, v době „zlatého věku“ (s. 1) vzájemných vztahů, přitahují pozornost českých historiků poměrně často, jinak je tomu u vztahů po druhé světové válce. Výběr tématu práce Ludmily Motejlkové – Československo a Francie v letech 1948-1968 - tudíž nelze než přivítat, stejně jako cíl práce, totiž pojednat o československo-francouzských vztazích v diplomatické a kulturně-diplomatické rovině. Spojení diplomacie a kultury je zde více než příhodné – jak Ludmila Motejlková dokazuje, jakékoliv styky Československa se Západem podléhaly důsledné ideologické kontrole, s cílem propagovat komunistický režim, politické a kulturní styky nelze tudíž zcela oddělit.

Autorka práci rozdělila do tří částí - po úvodní části, seznamující čtenáře chronologicky a velmi podrobně s politickým vývojem ve Francii v letech 1948-1968, následuje část popisující diplomatické vztahy mezi Československem a Francií, nakonec se autorka věnuje diplomacii kulturní, s širokým záběrem od plánované propagace Československa v zahraničí, přes oficiální cestovní a turistický ruch, až k jednotlivým vzájemným kulturním akcím v obou zemích.

Není překvapením, že diplomatické a kulturní styky mezi Československem a Francií kopírovaly schémata, daná příslušností obou zemí k nepřátelským politickým blokům. V době formování socialistického bloku dochází k umrtvení styků mezi oběma zeměmi, což Ludmila Motejlková zdařile dokazuje jak na neúspěšných jednáních o spojenecké smlouvě s Francií v letech 1946-1947, tak na přelomovém roce 1951, kdy došlo k úplnému zmrazení styků (jen neurčitě se na tomto místě autorka vyslovuje k faktu, zda bylo současné uzavření francouzského konzulátu v Bratislavě a francouzských kulturních institucí diktováno stranickým centrem – s. 338, přičemž předtím i poté několikrát zdůrazňuje podřízenost kulturní diplomacie MZV Ústřednímu výboru KSČ, viz např. s. 5), v době politiky „détente“ Francie pak dochází k postupnému sbližování, jejímž pomyslným vrcholem byly vzájemné návštěvy představitelů obou zemí (de Murville a Lenárt) v roce 1966 a 1967. Specifickým prvkem, přesto opět kopírujícím vztahy mezi Východem a Západem, pak byla aféra obchodní lodi Lidice v roce 1959, kterou autorka místy až s detektivním nádechem podrobně rozebírá, a označuje za další – tentokrát ochlazující – mezník ve vývoji vzájemných vztahů. Srpnová invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa přerušila nadějně se rozvíjející vztahy, přičemž Francie pokračovala v linii rozvíjení kontaktů s ostatními zeměmi Východu. Rok 1968 je tak pro autorku logicky rokem, kterým svou práci uzavírá.

Jestliže uvedené zlomové body ve vzájemných vztazích vyplývají z kontextu politického vývoje tehdejší doby, za velmi zdařilé považuji rozlišení dvou rovin v rámci vztahů mezi oběma zeměmi – jednak rovinu oficiální, tj. kontakty mezi státními institucemi, zprostředkované např. MZV, a rovinu neoficiální, ale o to více vypovídající o formě a živosti vzájemných vztahů, totiž rovinu vazeb mezi komunistickými stranami Francie a Československa. Nepřímo tak autorka vypovídá o recepci komunismu ve Francii v dané době, který se dařilo propagovat ať už prostřednictvím společností jako France-Tchécoslovaquie či Jednota československé kolonie ve Francii, tak v rámci družby měst. Oceňuji, že autorka sleduje vzájemné vztahy rovněž na úrovni zákonodárných orgánů obou zemí,

včetně uvedení jednotlivých směrnic a nařízení, které měly vzájemné vztahy řídit. Za velmi zajímavé, a pro charakter vzájemných vztahů jako určující, považuji detailní vylíčení osudů kulturní dohody z roku 1923/24, jež nebyla z taktických důvodů nikdy vypovězena ani jednou stranou, stejně jako připomenutí osudů Francouzského institutu a Alliance Française (šíření francouzštiny jako důležitého cíle francouzské kulturní diplomacie). Co se týče kulturních akcí, autorka sice podotýká, že nemohly být zmíněny všechny, i tak je však jejich výčet více než vyčerpávající.

Ludmila Motejlková využila pro svou práci celé řady pramenů, uložených v Archivu MZV, Národním archivu a Archivu Ministerstva vnitra. Při koncipování první části práce, v níž se pokusila o podrobné nastínění politického vývoje ve Francii v letech 1948-1968, jí posloužila četná literatura, především francouzské provenience. Poněkud v rozpacích jsem však nad použitím pramenů v této části – evidentně je Ludmila Motejlková používá jako literaturu, přičemž čtenář není vůbec informován o způsobu výběru této „literatury“, ani o nutnosti jejího zařazení. Chtěla tak autorka naznačit, které události československé velvyslanectví reflektovalo? Nebo jde o náhodný výběr? Na metodologické úrovni tak zprávy velvyslanectví, jistě ideologicky zbarvené (kdo byl jejich autorem?), splývají se současným výkladem tehdejších politických událostí ve Francii.

Rovněž ve druhé a třetí části práce by pro lepší přehlednost bylo vhodné charakterizovat prameny, se kterými autorka pracuje, jako se tomu děje výjimečně např. na s. 145 a 172 (jejich četnost, dochovanost, autorství atd.).

Dalším důležitým prvkem, který by se mohl stát jedním z témat obhajoby, je diplomatický jazyk, event. řeč komunistické ideologie – jak naznačují občasné poznámky autorky, „přátelská a otevřená atmosféra“ (s. 215), „ovzduší srdečnosti“ (s. 220) nebo „podněty k přemýšlení“, jež si odnesl z návštěvy Československa François Mitterand (s. 210), se mohou diametrálně lišit od skutečného významu té či oné návštěvy na další rozvoj vzájemných vztahů (viz např. též velmi příhodné použití pamětí Couve de Murvilla a jeho dojem z návštěvy Československa).

Předložená práce se vyznačuje přehlednou strukturou, přes nasycenost faktografickými údaji i docela čtivou formou (detektivní nádech má i líčení útěku bývalých ministrů Jana Šrámka a Františka Hály - s. 129), jazykové zpracování je na úrovni a prosto překlepů (výjimkou potvrzující pravidlo je např. UDF místo správného UFD na s. 62). Lepší orientaci v textu by umožnil jmenný rejstřík, rovněž u obsahu bych přivítala přehlednější grafické zpracování, včetně důkladnějšího promyšlení názvů jednotlivých kapitol a podkapitol – viz např. první položka obsahu - podkapitola 1.1 Vznik IV. republiky, která jako by evokovala, že celá kapitola 1 bude o IV. republice. Nedílnou součástí textu jsou informace v četných poznámkách.

Závěrem možno konstatovat, že práci Ludmily Motejlkové považuji za velmi kvalitní příspěvek k dějinám česko(slovensko)-francouzských vztahů, vyznačující se velkou šíří záběru (v tomto ohledu se blíží několikasetstránkovým francouzským thèses d'état) a detailním zpracováním. Velmi ráda proto tuto práci doporučuji k obhajobě jako práci dizertační.